

การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม
ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๓

PHRAPARIYATTIDHAMMA CURRICULUM DEVELOPMENT IN DHAMMA
SECTION FOR PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOLS IN SANGHA
ADMINISTRATIVE REGION 3

พระมหาเสนอ กุสลจิตโต (คงดี)^๑

พระมหาสมบัติ ธนปญโญ^๒

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาสภาพการนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ๒) สร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม ๓) เสนอยุทธศาสตร์การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ ภาค ๓ ผลการวิจัยพบว่า

๑. สภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้แก่ ๑) ด้านวิชาการ การบริหารการศึกษาโดยเน้นวิชาหลักในกลุ่มสาระการเรียนรู้ ๒) ด้านการบริหารการการสอน คณะครูขาดความเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการสอนอุปกรณ์ไม่เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ๓) ด้านเทคโนโลยี สื่อการสอนหนังสือและเอกสารสิ่งพิมพ์ต่างๆ ไม่เพียงพอต่อจำนวนนักเรียน การสอนมีพระอาจารย์สอนและใช้เป็นการท่องจำของพระภิกษุและสามเณรเวลาใกล้จะสอบนักเรียนชั้นตรี-นักเรียนชั้นโท-นักเรียนชั้นเอก คณะสงฆ์ ภาค ๓ จึงจัดติวก่อนสอบปีละครั้ง ๔) ด้านการนิเทศการศึกษาของผู้บริหารและคณะครูจะต้องมีการกำหนด ปรัชญา/วิสัยทัศน์/พันธกิจ/ภารกิจ/วัตถุประสงค์/เป้าหมาย ของการนิเทศ ๕) ด้านการประเมินผลการสอนของนักเรียนวัดตรงที่การเข้าสอบนักเรียนสนามหลวง ทั้ง ๓ ชั้น มีทั้งผู้สอบผ่านและสอบตก รวมถึงการขาดสอบสำหรับพระภิกษุองค์บวชใหม่คิดว่าออกพรรษาแล้วก็ลาสิกขา

๒. การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการนำมาปรับประยุกต์ใช้เข้ากับศาสตร์สมัยใหม่สำหรับสร้างและพัฒนายุทธศาสตร์การนิเทศภายในสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า ๑) ด้านวิชาการ ผู้บริหารและคณะครู รวมถึงพระภิกษุสามเณรส่วนใหญ่ ควรเน้นในการครองตน ครองคน ครองงาน เพื่อความสำเร็จของโรงเรียนและความสำเร็จของตนเอง ๒) ด้านการบริหารการสอน หลักสูตรพระปริยัติธรรม นักเรียนชั้นตรี-นักเรียนชั้นโท-นักเรียนชั้นเอก ควรเน้นความเหมาะสมสำหรับพระภิกษุและสามเณร

๓. ยุทธศาสตร์การนิเทศการศึกษา ควรมีองค์ประกอบที่สำคัญหลักๆ มี ๕ ยุทธศาสตร์ ได้แก่ ๑) ด้านการวางแผนกลยุทธ์ ๒) ด้านการสร้างเครือข่ายการนิเทศ ๓) ด้านการพัฒนาการนิเทศ ๔) ด้านการใช้สื่อและเครื่องมือในการนิเทศ ๕) การประเมินผลการนิเทศ

คำสำคัญ: การพัฒนาหลักสูตร, พระปริยัติธรรม แผนกธรรม

^๑หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

^๒วัดพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ. (sd_2030@hotmail.com)

Abstract

The objectives of this article were: 1. to study internal supervision status of Phrapariyattidhamma schools in Dhamma Section, 2. to create and develop internal supervision strategy for Phrapariyattidhamma schools in Dhamma Section, and 3. To propose internal supervision strategy for Phrapariyattidhamma schools in Dhamma Section in Sangha Administrative Region 3. The results of the study found that:

1. The present status and problems of Phrapariyattidhamma schools; 1) In academic, the administration emphasized the main subjects in the study courses, 2) in teaching management, the teachers' qualification was below the standard and the instructional medias were not matched with student numbers, 3) in technology, books, medias and printed materials were not sufficient to students and the teaching and learning were focused on memorizing. The tutoring for the examination was arranged once a year before the Dhamma examination, 4) in supervision, philosophy, vision, mission, workload, objectives and aims should be included in the supervision, and 5) in evaluation, there were students who passed, failed and absent the examination. The newly ordained monks kept ready to disrobe at the end of the Rain Retreat.

2. In development of internal supervision strategy for Phrapariyattidhamma schools in Dhamma Section, 1) In academic, executives, and teachers should focus on self-control, man-management and work-orienting for the success of oneself and organizations, and 2) In Dhamma curriculum administration, suitable course contents should arranged for monks and novices.

3. The strategy in internal supervision for Phrapariyattidhamma schools consisted of 5 main factors: 1) strategic planning, 2) strategic networking, 3) strategic development, 4) strategic tools and media, and 5) strategic evaluation.

Keywords: Curriculum development, Phrapariyattidhamma in Dhamma Section

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของ การศึกษาคณะสงฆ์ที่เป็นการศึกษาทางโลกโดย กำหนดขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ซึ่งมี มูลเหตุสืบเนื่องมาจากการจัดตั้งโรงเรียนบาลี มัธยมศึกษาและบาลีวิสามัญศึกษาของสำนักเรียน วัด กล่าวคือภายหลังการศึกษาในมหาวิทยาลัย สงฆ์ทั้ง ๒ แห่งได้เจริญก้าวหน้ามากขึ้นแล้วทาง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย จึงได้จัด การศึกษาแผนกมัธยมศึกษาขึ้นมาเรียกว่า “โรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา” กำหนดให้มีการเรียน บาลี นกธรรม และความรู้ในระดับมัธยมโดยรับ ผู้สำเร็จชั้นประถมศึกษาปีที่ ๔ ต่อมาเมื่อโรงเรียน บาลีมัธยมศึกษาได้แพร่ขยายออกไปยังต่างจังหวัด ทัวราชอาณาจักร มีพระภิกษุสามเณรเข้าเรียนเป็น จำนวนมาก ทางคณะสงฆ์พร้อมด้วยองค์กรทาง การศึกษาได้กำหนดโรงเรียนประเภทใหม่นี้ว่า โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาสำนักเรียนวัดและเมื่อ เรียนจบแล้วได้รับ ประกาศนียบัตรจาก กระทรวงศึกษาธิการทำให้พระภิกษุสงฆ์นิยมเรียน เป็นจำนวนมากด้วยเหตุดังกล่าวเพื่อเป็นการ สนองตอบความต้องการของพระภิกษุสามเณร กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่า พระภิกษุ สามเณร นิยม เรียน วิชาสามัญ และ ภาษาต่างประเทศมากขึ้นและมีอาจห้ามได้เพราะ ไม่มีกฎข้อบังคับใดๆ จึงได้ออกกฎระเบียบว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น ใน ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ เป็นการ ประยุต์วิชา พระพุทธศาสนากับวิชาสามัญเข้าด้วยกันโดย กำหนดให้เรียน ๙ หมวด คือ บาลีธรรมวินัย ศาสนปฏิบัติ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ สังคมศึกษา วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และหมวดสุขศึกษา โดยวิชาเหล่านี้เป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่ พระพุทธศาสนาและมีศักดิ์และสิทธิ์เท่ากับของ โรงเรียนประถมศึกษาบาลีมัธยมศึกษาต้นและมัธยม

ปลายของกระทรวงศึกษาธิการ คืออยู่ในการ ควบคุมของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีกรรมการ ศาสนาได้ผู้รับผิดชอบดำเนินการ ฉะนั้น ทาง กระทรวงศึกษาธิการโดยอาศัยอำนาจตามประกาศ คณะปฏิวัติฉบับที่ ๒๑๖ ลงวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๑๕ ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่า ด้วยโรงเรียนสามัญปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. ๒๕๑๔ ขึ้นเพื่อเป็นการศึกษาแบบประยุกต์ เมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๔ และระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติ ธรรมแผนกธรรม พ.ศ. ๒๕๓๕โดยมีวัตถุประสงค์ที่ จะให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ ต่อฝ่ายศาสนจักรและฝ่ายอาณาจักร กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรก็จะได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่าง แท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ใน สมณธรรม สมควรแก่ภาวะสามารถธำรงและสืบ ต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรและหาว่า พระภิกษุสามเณรเหล่านี้ มีความประสงค์จะลาสิกขาก็สามารถนำวุฒิการศึกษาที่ได้รับไปใช้เพื่อ การศึกษาต่อในการศึกษาของรัฐหรือใช้สมัครงาน เพื่อประกอบอาชีพได้ (ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติ ธรรม กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา, ๒๕๕๗: ๕๔-๙๐)

ปัจจุบันโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ได้ใช้หลักสูตรการศึกษาชั้น พื้นฐานพุทธศักราช ๒๕๔๕ ตามคำสั่ง กระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ ๙๙๑/๒๕๔๗ ลง วันที่ ๒๒ พฤศจิกายน ๒๕๔๔ สำหรับโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาโดยมีเป้าหมาย เฉพาะที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม มี ความรู้ มีความประพฤติตามพระธรรมวินัยและ เป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนา ส่วน หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาที่จัด การศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรนั้น มีกองพุทธ ศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติใน

ฐานะหน่วยงานหลักที่กำกับดูแลเพื่อให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ ได้กำหนดโครงสร้างหลักสูตรโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาออกเป็น ๒ ช่วงชั้น ได้แก่ ช่วงชั้นที่ ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ - ๓ ช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ - ๖ ดังนั้น การศึกษาทั้ง ๒ ช่วงชั้นนี้ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๔๔ อันประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการเรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียนที่ไม่ขัดต่อพระธรรมวินัย แบ่งไว้ ๘ กลุ่มสาระการเรียนรู้ ดังนี้ ๑) ภาษาไทย ๒) คณิตศาสตร์ ๓) วิทยาศาสตร์ ๔) สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ๕) สุขศึกษาและพลศึกษา ๖) ศิลปะ ๗) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ ๘) ภาษาต่างประเทศ สำหรับเวลาเรียน ได้กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ ดังนี้

หลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

การจัดทำหลักสูตรนักระชั้นนับตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๕๕ จนกระทั่งปัจจุบันหลักสูตรหนังสือแบบเรียน สำหรับใช้เรียนธรรมเป็นหนังสือเรียนภาษาไทยจากตำราที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงนิพนธ์และพระเถระผู้ทรงพระไตรปิฎกทรงจำไว้โดยลำดับจากง่ายไปหายากและพิสดารไปตามลำดับ และมีข้อกำหนดว่า ผู้ที่จะสอบนักระชั้นโทจะต้องสอบผ่านนักระชั้นตรีในสนามหลวงได้ก่อนเป็นลำดับไปหลักสูตร “นักระชั้น” ที่ประกาศใช้ในปัจจุบันทั้ง ๓ ชั้น มีดังนี้

๑. นักระชั้นตรี

ก) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑

ข) วิชาธรรม หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาทแผนกธรรมวิภาค และคิหิปฏิบัติ

ค) วิชาพุทธ หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติเล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) ศาสนพิธี เล่ม ๑

ง) วิชาวินัย หลักสูตรใช้หนังสือนวโกวาท แผนกวินัยบัญญัติ วินัยมุขเล่ม ๑

๒. นักระชั้นโท

ก) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๒

ข) วิชาธรรม แก้ปัญหาธรรมวิภาค พิศดารออกไป หลักสูตรใช้หนังสือธรรมวิภาคปริเฉทที่ ๒

ค) วิชาพุทธแก้ปัญหาอนุพุทธประวัติ หลักสูตรใช้หนังสืออนุพุทธประวัติและพุทธาณูพุทธประวัติเฉพาะประวัติพระสาวกสังคตีกถา ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) ศาสนพิธี เล่ม ๒ ขององค์การศึกษา

ง) วิชาวินัย แก้ปัญหาให้พิสดารออกไป

๓. นักระชั้นเอก

ก) วิชาเรียงความแก้กระทู้ธรรม หลักสูตรใช้หนังสือพุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๓

ข) วิชาธรรม แก้ปัญหาธรรมโดยปรมัตถเทศนา หลักสูตรใช้หนังสือธรรมธรรมวิจารณ์

ค) วิชาพุทธ แก้ปัญหาอนุพุทธประวัติกับข้อธรรมในท้องถิ่นเรื่องนั้น หลักสูตรใช้หนังสือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓ ปฐมสมโพธิ พระนิพนธ์ สมเด็จพระสังฆราช (ปุสสเทว) พุทธาณูพุทธประวัติ อนุพุทธประวัติ พระปฐมสมโพธิ กถาพระนิพนธ์สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาณูชิตชินโรส

ง) วิชาวินัย แก้ปัญหาวินัยมีสังฆกรรม เป็นต้น หลักสูตร ใช้หนังสือวินัยมุข เล่ม

๓ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ หลักสูตร ใช้หนังสือ วินัยมุข เล่ม ๑-๒

การศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทย สมัยปัจจุบัน

หลังจาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชเสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๙ เป็นต้นมา พระองค์ได้ทรงให้การศึกษาแก่พสกนิกรผ่านการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา พระองค์ทรงปูพื้นฐานให้ประชาชน ปฏิบัติงานอย่างมีหลักคิด มีหลักการ และมีหลักปฏิบัติ โดยทรงทำตัวอย่างให้เห็นเป็นต้นแบบ ทรงถ่ายทอดสู่พสกนิกรอันเป็นข้าพบาทในพระองค์นั้นเปรียบดั่งร่มโพธิ์ทองที่แผ่พระบารมีเป็นร่มเงาให้ทุกชีวิตมีความสงบร่มเย็น ในมิติของการศึกษาเรียนรู้ตลอดชีวิต พระองค์ คือ ร่มโพธิ์ทองของการศึกษาไทยที่ทำให้ภูมิปัญญาไทยก้าวสู่สากลตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นไทยเด่นชัดตลอดการครองราชย์ภายใต้พระปฐมบรมราชโองการที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”

ด้วยพระราชดำริที่พระองค์ได้ทรงให้ การศึกษาแก่พสกนิกรนั้นทำให้การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยได้รับความอุปถัมภ์ มีความเจริญรุ่งเรืองเป็นที่ประจักษ์ชัดต่อสังคมไทยยุคที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วหรืออาจจะไม่สามารถปรับตัวให้เข้ากับ ความเปลี่ยนแปลงนั้นได้ทำให้เกิดปัญหาหลาย ๆ อย่างตามมาจนที่สุดไม่มียึดเหนี่ยวจิตใจ ไม่มีหลักปฏิบัติ ไม่มีหลักดำเนินชีวิตสำหรับบุคคลหลายกลุ่มที่ปรากฏมีอยู่ในสังคม แต่ตรงกันข้ามสำหรับเยาวชนของชาติ อันเป็นกำลังสำคัญของการพัฒนาประเทศในอนาคตได้หันมาสนใจใคร่ต่อการศึกษาระบบที่เรียกว่า “ธรรมศึกษาโดยมีจุดประสงค์อัน

เดียวกัน คือ สอบธรรมศึกษาสร้างชาติเพื่อพ่อหลวง” เนื่องในโอกาสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๘๑ พรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๕ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๕๑ นี้ ทางสำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง ได้แจ้งว่ามีจำนวนผู้เข้าสอบธรรมศึกษาชั้นตรี ธรรมศึกษาชั้นโท และธรรมศึกษาชั้นเอก รวม ๑,๘๗๔,๘๓๓ คน มากกว่าปีการศึกษา ๒๕๕๐ ถึง ๒๓๒,๔๕๙ คน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเด็กและเยาวชนของชาติมีความสนใจเรียนธรรมศึกษามากขึ้น

สถานศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

สถานศึกษาหรือสำนักเรียนเป็นองค์กรประเภทการให้บริการทั้งนี้ถือว่าเป็นกิจคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งอดีตถึงปัจจุบันเพื่อให้ทราบถึงจุดประสงค์และเจตนารมณ์ของการศึกษาที่ผ่านมาไปสู่การศึกษาสมัยใหม่ อันเป็นเพื่อให้ภิกษุสามเณรผู้เป็นกำลังสำคัญของพระพุทธศาสนาสามารถศึกษาธรรมวินัยได้สะดวกและทั่วถึง พื้นฐานนำไปสู่สัมมาปฏิบัติตลอดจนเผยแผ่พระพุทธศาสนากว้างไกลออกไปถือเป็นกิจของคณะสงฆ์ส่วนหนึ่งที่สำคัญยิ่งในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในประเทศไทยตลอดมาซึ่งมีพระพรหมมุนี (พรหมคฤตเถร) วัดบวรนิเวศวิหารเป็นแม่กองธรรมสนามหลวงได้เน้นการพัฒนาศาสนทายาทให้มีคุณภาพสามารถดำรงพระศาสนาไว้ได้ด้วยดีแก่พระภิกษุสามเณรและศฤงคารในชุมชนนั้นๆ เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมทั้งนี้สำนักเรียนเกิดขึ้นได้ก็จากความต้องการและความจำเป็นของชุมชนและเพื่อรับใช้ชุมชน โดยเจ้าอาวาสเป็นผู้รับภาระการแต่ละสำนักเรียนจะมีเจ้าอาวาสที่สำนักเรียนนั้นๆ เป็นผู้บริหารสูงสุดเรียกว่า “เจ้าสำนักเรียน” ซึ่งประกอบด้วยครูใหญ่หรืออาจารย์ใหญ่ทำหน้าที่ช่วยดูแลเกี่ยวกับการศึกษาโดยตรงประการสำคัญของผู้จัดตั้งสำนัก

เรียนจำต้องอาศัยผู้มีกำลังเพียงพอจึงจะสามารถดำเนินการได้ เพราะผู้จัดตั้งสำนักเรียนต้องมีความพร้อมทั้งอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์การศึกษา อาจารย์และนักเรียนในแต่ละส่วนเป็นค่าใช้จ่ายทั้งนั้น การให้ความสนับสนุนส่งเสริมจะได้รับจากกำลังศรัทธาของประชาชนเป็นส่วนใหญ่ ส่วนงบประมาณสนับสนุนจากทางราชการก็มีอยู่บ้างแต่ไม่มีเพียงพอต่อค่าใช้จ่ายที่มีอยู่ ภาระต่างๆ นั้น เป็นสิ่งที่เจ้าสำนักเรียนจะต้องรับผิดชอบทุกอย่าง จะเห็นได้ว่าเมื่อสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยทำให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมก็มีแต่ลดน้อยลงไป เนื่องจากผู้เข้ามารับภาระใหม่เป็นผู้ไม่สันทัดในการบริหารจัดการหรือมีบารมีไม่เพียงพอที่จะรักษาสถานะของสำนักเรียนไว้ได้ได้แก่ ๑) ต้องมีสถานศึกษาหรือสถานที่ที่จะใช้ทำการเรียนการสอน ซึ่งอาจจะไม่จำเป็นต้องสร้างอาคารเรียนหรือโรงเรียนก็ได้ อาจจะใช้ศาสนสถานภายในวัด เช่น ศาลาการเปรียญหรือศาลาบำเพ็ญบุญอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อใช้จัดการเรียนการสอนก็ได้ ๒) ต้องมีอาจารย์และนักเรียนพอสมควร ๓) ต้องเตรียมวัสดุอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น กระดาน โต๊ะ เก้าอี้ คอมพิวเตอร์ เครื่องปริ้นเตอร์ เครื่องถ่ายเอกสาร กระดาษพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งในปีแรกของการเปิดการเรียนการสอนต้องลงทุนในการนี้พอสมควร แต่ปีถัดไปอุปกรณ์บางอย่างก็ไม่จำเป็นต้องจัดหาอีก ๔) ต้องอำนวยการวัสดุการเรียน เช่น ตำราเรียน สมุด ปากกา ๕) งบประมาณดำเนินการ เช่น นิตยภัตครู จัดซื้อวัสดุอุปกรณ์รางวัลหรือทุนทางการศึกษา เป็นต้น (สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง, ๒๕๔๙: ๑)

พระเทพมุนี (๒๕๔๙: ๖) ได้กล่าวถึงสถานศึกษาดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ไทยทั้งแผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกสามัญศึกษา ผู้ที่รับผิดชอบในการบริหารจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรทั่วไปนั้นมีเจ้าสำนักเรียนเป็นผู้ดำเนินการเองต้อง

อาศัยความพร้อมในด้านบุคลากรทุนทรัพย์ ดำเนินการจัดการศึกษาการดำเนินการเกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่พระภิกษุเรียกว่า“สำนักศึกษา” อาคารสถานที่และผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสำนักเรียนหรือสำนักศาสนศึกษาแต่ละแห่งมีรูปแบบการสำเร็จในด้านการเรียนการสอน รูปแบบการบริหาร สำนักเรียนสถานศึกษาที่ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมของคณะสงฆ์ทั้งแผนกธรรมแผนกบาลีและแผนกสามัญศึกษา ประกอบด้วยสำนักเรียน มี ๒ แบบ คือ ๑) ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ วัดที่ได้รับการอนุญาตตั้งเป็นสำนักเรียนเรียกว่า สำนักเรียนวัด เช่น สำนักเรียนวัดปากน้ำ ส่วนวัดที่ไม่ได้อนุญาตจัดตั้งเป็นสำนักเรียนให้ไปสังกัดในเขตอื่นๆ รวมเรียกว่า บริหารงานในรูปแบบของ คณะกรรมการ ทั้งนี้เพื่อให้การจัดการเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมและบรรลุผลสำนักเรียนคณะเขต เช่น สำนักเรียนคณะเขตคลองลำ ๒) ในต่างจังหวัด ได้แก่ โรงเรียนรวมทุกวัดในจังหวัดนั้นๆ ว่าสำนักเรียนเจ้าคณะจังหวัด เช่น สำนักเรียนจังหวัดนครสวรรค์ ยกเว้น วัดที่มีคุณสมบัติได้รับการอนุญาตจัดตั้งเป็นสำนักเรียนประจำจังหวัด เช่น สำนักเรียนวัดตากฟ้า สำนักเรียนประจำจังหวัดในแต่ละแห่ง

วิธีดำเนินงานวิจัย

จากผลการศึกษา โดยการวิเคราะห์ข้อมูลจาก เอกสาร ตำรา สถิติ รายงานการวิจัย บทความทางวิชาการ วิทยานิพนธ์ ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารและคณะครู โรงเรียนพระปริยัติธรรมที่เป็นกลุ่มเป้าหมาย มีวิธีการดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบ ผสมผสานวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณเป็นงานวิจัยหลัก และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นงานวิจัยสนับสนุน

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรม คือมุ่งปลูกพัฒนาผู้เรียนให้มีทัศนคติที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม พร้อมทั้งปฏิบัติตนเป็นศาสนทายาทที่ดีของพระพุทธศาสนาและเห็นคุณค่าความดีงามของตัวเองและผู้อื่นด้วย ส่วนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกธรรม นั้นได้แบ่งการจัดการเรียนรู้ออกเป็น ๒ ช่วงชั้น ดังนี้ ๑) ช่วงชั้นที่ ๓ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑-๓ เน้นให้ผู้เรียนได้สำรวจความถนัดความสนใจของตนเอง ทักษะพื้นฐานการเรียนรู้ และการดำเนินชีวิตให้มีความสมดุลทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม ความรับผิดชอบการสร้างเสริมสุขภาพของตนเองและชุมชน ความภูมิใจในความเป็นไทยเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพหรือการศึกษาต่อ ๒) ช่วงชั้นที่ ๔ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔-๖ การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนเพิ่มพูนความรู้และทักษะเฉพาะด้านมุ่งปลูกฝังความรู้ ความสามารถมีทักษะในวิทยาการ เน้นความคิดระดับสูง ความถนัด และความต้องการของผู้เรียน ทั้งในด้านอาชีพ การศึกษาเฉพาะทางและการศึกษาต่อการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับมีการกระจายอยู่ตามจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศ แสดงให้เห็นว่า การดำเนินการสอนมีความเจริญก้าวหน้าก็จริง แต่แล้วยังมีปัญหามากมาย ด้าน เป็นต้นว่า การใช้สื่อเทคโนโลยีสมัยใหม่มาจัดการศึกษา รวมทั้งการประเมินผลและอุปกรณ์สิ่งสนับสนุนในการดำเนินการสอนมีเรื่องนี้เห็นได้จากผลการศึกษาวิจัย การพัฒนาหลักสูตรการสอนมาจากสภาพปัญหาในอดีต

ข้อเสนอแนะ

๑) ส่งเสริมโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกธรรม ให้มีการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

และจัดการที่เป็นมาตรฐานทัดเทียมกับสถานศึกษาอื่นในระดับเดียวกัน

๒) รัฐควรกำกับดูแลให้บุคลากรทางการศึกษาของวัดมีคุณวุฒิทางการศึกษาและมีใบประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด

๓) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษารวมทั้งสนับสนุนงบประมาณในการจัดการศึกษา

๔) ควรมีการสร้างเครือข่ายโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตพื้นที่เดียวกัน เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ

๕) การวัดผลประเมินผลพระปริยัติธรรม แผนกธรรมเป็นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียน ให้มีทักษะ มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์โดยใช้วิธีการวัดผล ประเมินที่หลากหลายเหมาะสมกับสาระการเรียนรู้ และกระบวนการเรียนรู้มุ่งเน้นการประเมินที่พัฒนาและปรับปรุงผู้เรียน โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผลทั้งครู นักเรียน และผู้ปกครองในการร่วมกันกำหนดเป้าหมาย วิธีการจัดการ เกณฑ์การวัดผลประเมินผลเพื่อให้การวัดผลประเมินผลมีความเที่ยงตรงสามารถนำผลการประเมินไปใช้ในการพัฒนาและแก้ไขปัญหา นักเรียนได้จริง

๖) การวัดผลประเมินผลการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ให้ผู้สอนพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลข่าวสารที่แสดงถึงพัฒนาการ ความก้าวหน้า และความสำเร็จทางการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งข้อมูลที่จะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนา และเรียนรู้อย่างเต็มศักยภาพ

๗) การวัดผลประเมินตามแนวทางการจัดการศึกษาตามหลักสูตรสถานศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา ตามที่กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติได้เสนอและเน้นการวัดผลประเมินผลตามสภาพจริงด้วยวิธีการที่หลากหลายมุ่งวัดผลประเมินผลทั้งกระบวนการและผลการเรียนรู้ มีการวัดผลประเมินผลทั้งระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา

๘) การวัดและประเมินผลระดับชั้นเรียน ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ภาษาอังกฤษ และกลุ่มสาระอื่นๆ ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

๙) การประเมินผลระดับสถานศึกษา เป็นการประเมินผลเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าด้านการเรียนรู้เป็นรายชั้นปี และช่วงชั้น โดยสถานศึกษานำข้อมูลที่ได้ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนและ

คุณภาพของผู้เรียนให้เป็นไปตามมาตรฐานการเรียนรู้ รวมทั้งนำผลการประเมินรายช่วงชั้นไม่พิจารณาตัดสินการเลื่อนช่วงชั้น กรณีผู้เรียนไม่ผ่านมาตรฐานการเรียนรู้ของกลุ่มสาระต่างๆ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการเรียนการสอนซ่อมเสริมและจัดให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ด้วย

๑๐) การประเมินคุณภาพระดับชาติ สถานศึกษาต้องจัดให้มีการประเมินผลการเรียนในปีสุดท้ายของแต่ละช่วงชั้น ได้แก่ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๓ และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๖ เข้ารับการประเมินคุณภาพระดับชาติ ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สำคัญ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน และคุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เกณฑ์การผ่านช่วงชั้นและการจบหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน

บรรณานุกรม

- ชำเลื่อง วุฒิจันทร์. **คู่มือการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๐.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. **การวิจัยและการวิเคราะห์ทางสถิติ ด้วย SPSS สถิติสำหรับงานวิจัย**. กรุงเทพฯ: บิสซิเนสอาร์แอนด์ดี, ๒๕๕๒.
- ฝ่ายการศึกษาพระปริยัติธรรม กองศาสนศึกษา กรมการศาสนา. **ทะเบียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม**. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๕๗.
- พระเทพมุนี. **แนวคิดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๙.
- พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). **พระสงฆ์กับการศึกษาพระปริยัติธรรมในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาบรรณาการ, ๒๕๕๐.
- พระมหาสำรวย อัตติวิชา. **รายงานการประเมินผลการจัดการศึกษาและการเผยแผ่ศาสนาธรรม**. กรุงเทพฯ : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, ๒๕๔๘.
- พระสิริปัญญามุนี และ ปกรณ์ สิงห์สุริยา. **แนวทางการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามพระราชบัญญัติการแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒**, กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.
- สมศักดิ์ บุญปู. **พระสงฆ์กับการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. **การดำเนินการนิเทศภายในโรงเรียน**. กรุงเทพฯ: องค์การคุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๓๔.
- สำนักงานแม่กองธรรมสนามหลวง. **เรื่องการสอบธรรมของสนามหลวงแผนกธรรม พ.ศ.๒๕๔๙**. กรุงเทพฯ: มุลินธิมхамกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, ๒๕๔๙.